

(MEGHÍVÓ)

Óbudai Művészeti Szalon

Csehovék szalonja

Óbudai Társaskör
1998. április 17-18.

Csehovék szalonja – ma

Miért jártak össze folyton-folyvást ezek az orosz értelmiségiek, írók, művészek és más gyanús alakok a századfordulón, plusz-mínusz húsz éven át? Szalonélet? Hírek és álhírek, pletykák és igazmondások? Fölvillanyozódás? Férfiak és nők, szépasszonyok és uracsok, okosak és sznobok? Szellem és (komoly) játékok? Rögtönzés, tréfa meg jól-rosszul takart sebek?

Csehovék szalonja: hely, ahová lehet menni. Azaz: fölolvadás, kamarázás, házimuzsika, bensőséges vita. Gyülekezet és brunch. Alkotó munka és szenvedélyek (szenvedések). Veszekedés, könnyek. Könnyelmű ítélkezés, megdöntött kritika. Szerelem, flört, intrika és igaz életismeret. Aggodalom az országért és a tüdőlebenyeinkért, melyek oly könnyen és gyógyíthatatlanul belobbanhatnak, hogy negyvennégy éves korunkban elragadnak (a szalonból is). Szó elszáll, írás megmarad? Hát... Így megy ez csakugyan? Mi lenne, ha most is menne, legalább két este erejéig? A másik, a többiek melegsége, hűvössége, epéje és hidegsége – mindez belefér Csehovék szalonjába. Vagyis az örök beszélgetés: az (orosz) Európa. Ez a másik világ a miénk is: kontinentális intimitás. Fecsegünk és dolgozzunk? „Dolgozni fogunk!” – kiálltja Szonya és Ványa bácsi, amikor nincs már remény és minden megtörtént. Mi ez? Legyünk együtt, persze csak annyira, amennyire tudunk, s amennyire lehet.

A szalon zűmmögése jó esetben nem szalonzene. Hanem kultúra. Azaz: valamit csinálni. Elég jól.

Balassa Péter

1998. április 17. péntek 19 óra

IRODALOM

Csehov, Andrej Belij, Balmont, Tyutcsev,
Afanaszij Fet, Turgenyev, Lev Tolsztoj műveiből

Közreműködnek:

Hámori Ildikó, Takács Katalin, Szersény Gyula, Széles Tamás
Gémes Szilvia – ének
Szirtes Katalin, Csalog Gábor, Dominkó István – zongora

Házigazda: Balassa Péter

1998. április 18. szombat 19 óra

ZENE

Csajkovszkij, Muszorgszkij, Borogyin, Glinka,
Rahmanyinov, Szkrjabin műveiből

Közreműködnek:

Anatolij Fokanov, Lóry Andrea – ének
Prunyi Ilona, Csalog Gábor – zongora
Tallián Dániel – fagott, Vajda Gergely – fuvola
a Budapest Vonósok tagjai
Sándor Frigyes Kamarazenekar
Művészeti vezető: Kostyál Kálmán
Ráckevei Anna, Széles Tamás

Házigazda: Mácsai János

Mindkét napon 18 órától látható a „Téli Álmok” (1996) című
balettfilm a Magyar Filmintézet jóvoltából.

Az orosz szalonok hangulatának megteremtésében
az Orosz Kulturális Központ és
a melihovói Csehov Emlékmúzeum segít bennünket.

Óbuda – Békásmegyer Önkormányzat
Kulturális Ifjúsági és Sportbizottsága,
a Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága
és a Liszt Ferenc Kamarazenekar Alapítvány
támogatásával.

ÓBUDAI TÁRSASKÖR

Budapest, III. Kiskorona u. 7., tel: 250-0288

Belépőjegy: két napra 1000.- Ft, egy napra 600.-Ft
Jegyek a Színházak Központi Jegyirodájában (VI. Andrásy út 18.),
a Nemzeti Filharmónia jegypénztárában (V. Mérleg u. 10.),
a Zeneakadémia Jegypénztárában (VI, Liszt Ferenc tér 8.),
a Fortissimo 5 Jegyirodában (VI, Nagymező u. 19.),
az Ifjúsági Jegyirodában (Flórián téri aluljáró)
valamint a helyszínen válthatók.

Társrendezvény az Orosz Kulturális Központban
(VI. Andrásy út 120.):
Csehov világa, Csehov kora
Ritkaságok a melihovói Csehov Emlékmúzeum gyűjteményeiből

Megnyitó: 1998. április 21. 18 óra

(GÉPELT KÉZIRAT)

Csehovék szalonja – 1998. április 17.

2 x 45 perc

Bevezető szavak: egy-két perc

Szergej Rahmanyinov: Prelúd (Csalog): egy perc

Fjodor Tyutcsev: Ahogy forró hamu felett. Klasszikus orosz költők, 292. o.

Tyutcsev: Szilencium! Klasszikus orosz költők, 291. o.

Afanaszij Fet: Ó, meddig. Klasszikus orosz költők, 535. o.

Tyutcsev: Nincs semmi érzés a szemedben. Klasszikus orosz költők, 305. o.

Tyutcsev: Szeretem nagy szemed, Klasszikus orosz költők, 305. o.

Beszélgetés Székely Gáborral Csehovról

Csehov világa c. könyvből részlet: 290-292. o.

Valerij Brjusov: A városhoz. Klasszikus orosz költők, 849-850. o.

Valerij Brjusov: A házakban. Klasszikus orosz költők, 769-770. o.

Nyikolaj Bergyajev: A személy. Az orosz vallásbölcselet virágkora, 208-209. o.

Lev Sesztov: Az alaptalan apoteózis a c. műből részlet, 145. o.

Fjodor Szologub: négy vers. Orosz szimbolista költők-ből, 36-37., 39., 31, 33. o.

Csehov világa c. könyvből részlet, 230-231. o.

Alekszandr Blok: vers az Orosz szimbolista költők-ből, 120-121. o.

Karinthy Frigyes, Így írtok ti! 2. kötet, 191-194. o.

SZÜNET

Beszélgetés Jurij Alekszandrovics Bicskov úrral, a Csehov Múzeum igazgatójával

Turgenyev: Állj! Orosz klasszikus költők, 509. o.

Turgenyev: A szfinx. Költemények prózában, 390. o.

Tolsztoj: Ifjúságom regénye, 297., 298., 300-302. o.

Csehov: Életem. Részlet, 185-191. o.

Tolsztoj: Napló. Részletek, 606., 607., 172., 173. o.

Tolsztoj világa c. könyvből részlet: 200-201. o.

Valerij Brjusov: A rabok c. költeményből. Klasszikus orosz költők, 832-833. o.

Szkrjabin: Poéma (Csalog)

Blok: versek az Orosz szimbolista költők c. kötetből, 101., 127., 100. o.

Sesztov: Az alaptalan apoteózis a c. műből részlet, 129-130. o.

Fet: két vers a Klasszikus orosz költők c. kötetből, 534., 545-546. o.

Rahmanyinov: Barcarola (Csalog)

vége

Irodalmi anyag Mácsai Jánosnak a szombati műsorhoz:

Kuzmin: Ó, elhagyatva lenni. Orosz szimbolista költők, 64. o.

Kuzmin: Macskabál. Orosz szimbolista költők, 64-65. o.

Belij: Bacchanália. Orosz szimbolista költők, 145. o.

Szologub: Hol rejtőzöl? c. vers. Orosz szimbolista költők, 30. o.

Balmont: Az igazság útja. Orosz klasszikus költők, 767-768. o.

Turgenyev: A rózsavirág... Költemények prózában, 399-400. o.

Hölgyeim és Uraim.

Esik az eső, hideg van, fúj a szél. Most mégis, két estén át próbáljunk együtt lenni egy másfajta klíma megteremtésében. Nem a mindenáron való melegségre, a zöldellő tavaszra vagy az együttlét olykor elcsépelet szentimentalizmusára gondoltunk mi, a Társaskör munkatársai, a házigazdák, a beszélgetőtársak és a fellépő művészek, hanem arra, hogy újra belépünk egy elsüllyedtnek vélt világba és kultúrába, és így közösen elevenné tegyünk remek szövegeket, zenéket, művészalakokat, a soraikból fellobbanó eleven életet. Csehovék szalonja – ironikus cím. Hiszen a hasonlíthatatlanul józan és illúziótlan, mégsem kietlen Anton Pavlovics leveleiből éppen azt tudhatjuk, hogy nem volt a szalonok közkedvelt alakja, maga sem szerette a nagy társasa összejöveteleket, távolabbról s szomorkásan világos tekintettel nézte azt a világot, amelynek kénytelen kellett mégiscsak a kellős közepén járt-kelt. Csehovék szalonja - ez inkább egy kulturális állapotot, mozgást, dinamikus szellemi életet jelent, amely valamiként a múlt század második felétől a század tízes éveig virágzott, sőt később sem halt el teljesen, Ahmatováék, Paszternákék összejövetelein, egészen Szvjatoszlav Richter híres moszkvai szalonjáig. A szalon szava és fogalma évtizedekig, a polgári kultúra minden oldalú lerombolásának sötét időszakában szinte szitokszóvá lett, és ennek a rombolásnak a méretei csak mostanában mutatkoznak meg igazán, amikor újra megpróbál Európa egyetlen, bár sokféleképpen újjáéledő szalonná változni. Kérdéses és kétséges, sikerülni fog-e? Mindenesetre a mai és a holnapi estén – hogy Csehov iróniáját kölcsönvegyük – nem fog múlni.

Egy biztos: hogy Európa és a szalon-életforma hosszú ideje összeforrott, az emancipáló és emancipált modern emberek gyülekezőhelyévé, nyelvévé vált. A szalon félhomálya *belül* valójában a szellem világossága. És ennek mindig szerves része volt a sok tekintetben elsüllyedtnek látszott orosz Európa is, a pétervári, a moszkvai és más városokbeli orosz polgári kultúra. Szellemi gazdagságával, mély formátumával, izgalmas lehetőségeivel. Kicsit ennek az orosz Európának a bemutatására is vállalkozunk ma és holnap, lássák-hallják mi volt itt, mi mindenből meríthetünk. Hiszen bármiként gondolkodunk is Oroszország modernkori szerepéről, tudnunk kell, hogy a nyugatibb Európának súlyos adósságai vannak vele szemben. Éppen az, ami legfőbb félelme volt az orosz értelmiségnek és népnek – hogy nem tekinti Európa őt a részének, alkotó szereplőjének. Csehovék szalonja, az a kultúra, művészet és életmód, amely Lermontovéktól a szimbolistákig és tovább ível, éppen arra bizonyosság, hogy olykor szörnyű körülmények között európai rangú szellemi élet folyt innen keletebbre. Nem hogy szégyenkezésre nincs ok, hanem inkább rehabilitációra és ámulatra – a nyugatibb Európa felől. A mai Európa nem lenne az ami, Csehov szalonja nélkül. Kontinentális intimitás. Függetlenül a nagyszerű Csehov személyes érzelmeitől, az ő darabjai, novellái és alakja mégiscsak titkos centrumát alkotja ennek a képzeletbeli, mégis most megelevenedő szalonnak: magatartáskultúra, érzelmi kultúra, indulatok és kifinomultság, viták és unalom, frivolitás és fájdalom, szépasszonyok, keservek, ostoba szépfiúk, okosak és

sznobok. (Sznobok nélkül nincs kultúra, mondta NNÁ, aki nem volt szalonember igazán.) És nem utolsósorban sok-sok munka, veszekedés is a szalon, és mindennek művészi, alkotó tétje van. Flört, intrika, istenkeresés, politikai eszmék és téveszmék meg igaz életismeret. Aggódás az országért, melynek nagyon is fenyegető árnyai a most következő, többnyire lírai szövegekből is felrémlenek – a bekövetkező apokaliptikus jövő miatti szorongás.

Ezeket a szalonokat és estélyeket mélyen átjárta végül a zene és a képzőművészet. De különösen az a kevésbé ismert, finom, mégsem drámaiatlan, szakszerűen kimunkált jó zene, ebből az ötven-hatvan évből, amelynek igen kiváló darabjait nem, vagy kevéssé hallottuk Magyarországon. A szalon mindenekelőtt fecsegésbe bujtatott komoly beszélgetés, dialógus. És a dialógusnak mindig van zenéje. Az emberi együttlét mindig ritmikai és melodikus, amely végül sokszólamúsággal telítődik, ha jól oda tudnánk figyelni, ahogy közlünk és közlünk egyedül talán csak Anton Pavlovics tudott igazán figyelni. „Dolgozni fogunk!” – mondja önszuggestív kétségbeeséssel Ványa bácsi a darab végén. Én most szeretettel és tisztelettel dolgozni hívom Önöket, de nem egy gályára, hanem egy helyre, egy otthonba, öröm és bánat helyére. Ezt a helyet mi is alkotjuk és alakítjuk, nem csak azok, akiket megidézünk.

Közbeszólások I.

1. Beszélgetés Székely Gáborral: szeretettel és tisztelettel, nem kell bemutatni, örülök, hogy elfogadta a meghívásunkat.

Mikor kerültél közel igazán Csehovhoz és miért? Az ezer dolog közül, ami foglalkoztat belőle, mondjál néhányat, ami különösen fontos számodra!

Hányszor rendeztél és mit tőle?

Mi a véleményed – farce, vaudeville stb.?

2. 2 dal után: Dosztojevszkij, akitől most nem szerepel szöveg, Ördögök c. regényének egyik fejezete fölé azt írta: Vergődés a szalonban. Persze, persze, a szalon sok fájdalmat, frusztrációt, sőt botrányt is jelent, ám ahogyan itt el-elhallgatok verset és zongoradarabot, kisprózát és filozofikus meditációt, arra gondolok, hogy a keserűség, a szerelem, a vágyakozás, az istenélmény, a természetimádat és a hiány egymástól függetlennek látszó sorai, dallamai önkéntelenül is beszélgetni kezdenek egymással a késői hallgatóban. Összeér Tyutcsev forró későromantikája és Brjusov szorongó városi költészete, Csehov zseniális fanyalgása és Afanaszij Fet fegyelmezett szenvedélye. A szövegek társalkodnak, nem mi. Vajon igaz-e ez a korabeli zenére is, kedves Mácsai János?

3. Blok után

A szünet előtt engedjék meg, hogy egy meghökkentőnek tűnő, reményeink szerint mégis nagyon idevágó magyar irodalmi paródiát mutassunk be arról - persze Karinthytól -, hogy miképpen olvasták a magyar századelőn az orosz századelő sajátos színpadi dikcióját és hogyan érzékelték annak atmoszféráját. Tudjuk, a karikatúra, miként az udvari bolond, igazat mond és Csehov biztosan jót mulatott volna rajta.

Közbeszólások II.

1. Szünet után:

Tisztelettel üdvözlöm Bicskov urat, a melihovói Csehov múzeum vezetőjét. Kérem, mondjon valamit arról, hogyan jött létre ez a múzeum és melyek legfontosabb relikviái?

Milyen az érdeklődés Csehov iránt a mai Oroszországban és Ön szerint mi a tartalma, mik a tartalmi ennek az érdeklődésnek?

Végül: mikor tart nyitva a Csehov-múzeum, nehogy egy olyan napon látogassunk oda egyszer, amikor éppen szünnap van?

2. Az *Életem* után Mácsai.

Tolsztoj *Naplója* után: Megfigyelhetjük, hogy a nagy szalonemberek, amilyen az arisztokrata Tolsztoj is volt, tulajdonképpen mennyire nem kedvelték a szalont, és mennyire pontosan, hihetetlen megérzőerővel tudtak felidézni figurákat, szalonhelyzeteket mégis. A szalon tehát, oly ismerős módon, az orosz kultúra nagy pillanatában: undor, vonzalom, de iskola is meg mélységes kétértelműség, ambivalencia is. Ez a kettősség ráadásul Tolsztoj esetében nagyon is kíméletlen önismeretből származik, de vajon nem fordítva áll-e: milyen sokat köszönhet az ember önismerete a mértékletesen űzött szalonéletnek, egyáltalán a társaséletnek, nem gondolják? Hallgassuk csak: nem akármit mond magáról a zseniális bolond gróf.

3. Fet után

Kedves hölgyeim és uraim, mielőtt felhangzana végül R. Barcarolája Csalog Gábor barátunk előadásában, engedjék meg, hogy megköszönjem részvételüket és ezt komolyan gondolom: úgy éreztem, hogy Csehov is kicsit – ha nem is nagyon – elégedett lehetne velünk: nem sokat fecsegtünk, dolgoztunk, mégse futott be a hideg szél ebbe az alkalmi együttlétbe, amit Önök is alkottak, tisztelt közönség.